

Олена Гуменюк

СТУДЕНТСЬКІ КОРПОРАЦІЇ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ МІЖВОЄННОЇ ЕМІГРАЦІЇ В ЄВРОПІ

У статті розглядаються питання заснування, особливостей структури, ідеологічних положень, основних форм діяльності українських студентських корпорацій в Європі. Висвітлюється роль корпорацій у контексті міжнародної діяльності української еміграції.

Ключові слова: *українські студенти, корпорація, еміграція, країни Європи.*

Українська міжвоєнна еміграція в країнах Європи була представлена колишніми військовими арміями Української Народної Республіки (УНР) та Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), громадськими та політичними діячами, культурно-освітньою інтелігенцією тощо. Значну частину емігрантів, становили студенти. Найбільше їх перебувало в країнах Центрально-Східної Європи (Чехословаччина, Польща, Австрія, Німеччина).

У міжвоєнний період українські студенти-емігранти здійснювали культурно-освітню діяльність. Вся ця робота зосереджувалась у студентських організаціях. Українські студенти утворили велику кількість організацій у країнах Центрально-Східної Європи. Були серед них загально-студентські громади, фахові та ідеологічні організації, спортивні товариства, корпорації, мистецькі, кооперативні установи тощо.

Особливу увагу слід звернути на корпорації, що відрізнялись від інших українських студентських організацій особливостями організаційної структури та специфікою діяльності. Отже, корпорації — це студентські об'єднання для плекання патріотизму, відваги й дисципліни в малих гуртках¹. Вони становили собою — ідеологічні товариства при обмеженому числі членства, завданнями яких були репрезентація студентства та забезпечення його матеріальних і моральних потреб².

Перші студентські корпорації були утворені в Німеччині 1815 р. Саме 12 червня 1815 р. у німецькому місті Єна засновано першу студентську корпорацію Burschenschaft з девізом: «Ehre, Freiheit, Vaterland!» («Честь, Свобода, Вітчизна!»). Німецькі корпорації зазнали ряду змін та реорганізацій. З часом в життя буршеншафтів почав вкорінюватися щораз більший деморалізуючий чинник. Місце старого девізу зайняв новий «Wein, Weib und Gesang!» («Вино, Жінка й Пісня!»). Такий стан справ у

німецьких корпораціях призвів до презирливого відношення до них з боку більшої частини студентства та громадськості. Однак, після Першої світової війни постали нові корпорації, які відновлюють початкові традиції.

Українські студентські корпорації з'явилися наприкінці ХІХ — на початку ХХ ст. і найбільшого поширення набули на території західно-українських земель. Отже, першою студентською корпорацією, заснованою на українських землях 1898 р. в Чернівцях була «Запороже», а наступною, що виникла в тому ж місці 1912 р. — «Чорноморе»³. Варто зазначити, що члени українських корпорацій дотримувались первинних принципів корпорантського руху, який найповніше уособлював девіз: «Честь, Свобода, Вітчизна!».

Після Першої світової війни та Української революції студентські корпорації отримали подальший свій розвиток на еміграції. Саме протягом міжвоєнного періоду сформувались їх основні ідеологічні положення. Центром зародження і поширення корпорантського руху серед українських студентів-емігрантів вважається Данциг (сучасний Гданськ). У Данцигу 1924 р. була створена одна з найбільших корпорацій міжвоєнного студентства — «Чорноморе», там же в 1924 р. студенти заснували корпорацію «Галич», а наступного року — «Зарево». Наприкінці 1920-х — протягом 1930-х рр. також були засновані й діяли корпорації у Варшаві, Кракові та Познані. На території Німеччини найбільшого розповсюдження український студентський корпорантський рух отримав у Берліні. Є дані про заснування та діяльність корпорації «Зарево» в Празі.

Як уже зазначалося вище, у вільному місті Данциг були створені перші українські студентські корпорації. Їх виникнення пов'язане з ідеологічними протиріччями в середовищі українських студентів. Ті з них, що навчалися у Гданську, були в основному вихідцями із західноукраїнських земель, а саме зі Львова та його околиць. Позбавлені можливості здобувати вищу освіту на українських землях, а також через політичні переслідування вони змушені були виїхати на навчання за кордон⁴. Невелику частину українських студентів у Гданську становили колишні військові армії УНР та ЗУНР, що були інтерновані на території європейських держав. Традиції діяльності студентських організацій, у тому числі і корпорацій, були перенесені на терен емігрантських організацій, зокрема, в Гданську. Так, першою українською студентською організацією в Гданську став Союз українських студентів «Основа», заснований за зразком львівських організацій у 1922 р.⁵ Це була загальностудентська організація, основні завдання якої полягали в допомозі своїм членам та представленні їхніх інтересів перед владою вищих навчальних закладів. Однак, з часом основні методи та форми діяльності

«Основи» перестали влаштовувати деяких її членів і, прагнучи створити більш ідеологічно орієнтовані організації, частина українських студентів, вийшовши зі складу «Основи», створюють у 1924 р. корпорації «Чорноморе» і «Галич», а в 1925 р. — корпорацію «Зарево»⁶.

10 лютого 1924 р. було засноване Товариство українських студентів високої технічної школи в Данцигу «Чорноморе» з девізом: «Честь, Україна, Товарицькість!». Своєю ідеологією товариство визначило великодержавний і національний характер соборної Української Держави, а завданнями: збереження позитивних державотворчих традицій, поборювання в собі і в інших українського анархізму та хаосу, витворення психологічного й фізичного типу громадянина, здібного до творчої праці в побудові держави, а також як передумову одностайності — плекання товарищкості⁷. У статуті корпорації «Чорноморе» в Познані зазначалось: «Корпорація є організацією виховною на засадах карності та ієрархії, братерства і товариського такту, а разом є організацією ідеологічною, бо прийняла одну ідеологію, її uznala за свою, і на її принципах виховуємо своїх членів»⁸.

Однак, не можна однозначно стверджувати, що корпорації були суто ідеологічними організаціями. У їх середовищі не нав'язувались жодні політичні погляди, членам організацій надавалось право вибору. Та все ж, безперечним є той факт, що серед членів корпорацій домінували націоналістичні погляди. Отже, говорячи про політичні погляди корпорацій «Чорноморе», можна помітити, що, по суті, відкидались світогляди інтернаціоналістичні (соціалістичний і комуністичний), а натомість здійснювалося ознайомлення їхніх членів з націоналістичними і гетьманськомонархічними положеннями⁹.

Основна мета діяльності членів організації полягала в готовності служити українському народу, плеканні душі, честі і тіла¹⁰. Гаслом корпорацій було: «Через оздоровлення і оживлення відносин серед нас самих як Корпорацій, через духовний вплив на місцеві низові організації маємо впливати на кращий розвій і осягнення нашого студентства»¹¹.

Кожна корпорація встановлювала власний девіз, який містив у собі її мету. Всі девізи корпорацій були схожі між собою. Організовані вони були за зразком відповідних німецьких корпорацій. Членів до них приймали одноголосно, і то спочатку як новаків (на 3 місяці), а потім як членів товариства (також на 3 місяці).

Міцність корпорацій полягала в особливостях організації та відносинах між їхніми членами. Внутрішній устрій товариств найкраще відповідав поступовому й належному пристосуванню їхніх учасників до громадської праці. Дійсними членами корпорацій (лицарями) обиралися ті люди, які пройшли певний випробний термін, побувши т.зв. «новиками». Новиком

міг стати будь-який студент вищого навчального закладу української національності, що написав відповідну заяву. Порадником і провідником новика був призначений лицар, який звався дядьком. Усі новики підлягали одному лицарю — т. зв. «Старший лицар», який ними опікувався, роздавав роботу, пояснював статут і правильники та готував до переходу в лицарі. Вимогами до переходу новиків у стан лицарів були: присутність на певній кількості зборів корпорації, зацікавленість та обізнаність у громадських справах, знання тогочасних українських ідеологічних течій, рідної історії, статуту, правильника та кодексу честі, і нарешті, одногласна згода лицарів¹². Час перебування у складі новиків (новицтві) близько 1 року використовувався задля того, щоби набути теоретичні знання й належно «приготувати свій характер і волю» для подальшої громадської роботи.

Духовним і організаційним центром корпорації був стяг лицарів, що вибирав з-поміж себе управу, яка складалась з трьох членів: референт внутрішніх справ, референт зовнішніх справ та секретар¹³. Лицар, постійно поповнюючи свої теоретичні знання обраній або призначеній йому ділянці, повинен був намагатися застосувати ті знання в громадському житті¹⁴.

Корпорація була, напевно, єдиною організацією, яка змогла зорганізувати одночасно працю кількох поколінь, об'єднаних однією ідеологією, метою. Ті члени корпорацій, які закінчили навчання в університетах, не відходили від справ організацій, а продовжували долучатись до їх діяльності, стаючи членами «Старої Хати», будучи т.зв. «Батьками корпорації»¹⁵.

Основною формою діяльності корпорацій була культурно-освітня. Вона передбачала проведення віч (зборів), які відбувались щотижня, де вирішувались поточні справи, зачитувались і підлягали обговоренню реферати різної тематики, приділялась увага організації національних і релігійних свят і вечорів, влаштуванню спортивних змагань тощо¹⁶. Віча відбувались за участі всіх корпорантів і мали на меті репрезентувати діяльність і здобутки організації. Збори корпорації мали важливе значення для всієї організації та її членів: «Віче К! повинно дати змогу Управі зорієнтуватися в змаганнях і настроях корпорантів, а корпорантам дати підставу для довір'я згодом Управи. Основним завданням Віча К! є підняти настрій комілітонів (членів корпорації, студентів) і дати кожному імпульс до праці»¹⁷. На віча корпорації могли бути запрошені гості. В окремих випадках управою оголошувалося «Стояче Віче»¹⁸.

Протягом року проводились, окрім віч корпорації, також збори (віча) лицарів, управи, новиків, а крім того, урочисті прогулянки, святкові збори, спортивні змагання. Найважливіші справи, а також справи поточні,

зокрема, надання звання лицаря, розглядало і виконувало віче лицарів. Воно єдине було компетентне в зміні й доповненні статутів, звичаїв та правильників. Найважливіші поправки в статуті й ідеології вимагали згоди «Старої Хати» і засновників корпорації. Крім того, віче лицарів було найвищою судовою інстанцією і вирішувало непорозуміння між корпорантами. На таких зборах не могли бути присутніми ні гості, ні новики (нові члени корпорації, які перебували на випробувальному терміні)¹⁹.

На вічах управи (координуючого органу) визначалися плани роботи корпорації, розроблялися порядки денні зборів тощо. Віча новиків скликав і проводив Старший Лицар. Вони передбачали проведення підготовчої роботи для надання стану лицаря. Протягом року організовувалося близько 20 віч корпорації, кілька віч лицарів і певна кількість віч новиків і управи²⁰.

Вище описана структура та форми діяльності корпорації «Чорноморе» були характерними для всіх інших українських студентських корпорацій у країнах Центрально-Східної Європи в 1920–1930-х рр. Українські студентські корпорації являли собою симбіоз європейських традицій студентського руху з українським ідеологічним наповненням. Надзвичайно важливою була діяльність корпорацій, спрямована на репрезентацію не тільки студентів, а й усієї української міжвоєнної еміграції у міжнародній сфері.

Члени «Чорноморе» в Гданську влаштовували відзначення національних та релігійних свят, на високому рівні дбали про розвиток спорту в своєму середовищі та проводили активну діяльність у справі пропаганди української культури серед іноземної громадськості. Наприклад, 10 лютого 1926 р. було організовано вечір з нагоди річниці заснування організації. На цьому святі були присутні делегати німецького студентства. Члени управи товариства «Чорноморе» ознайомили гостей з українською історією та культурою, а також звернули увагу на спільні моменти української і німецької історії²¹.

Члени студентських корпорацій мали зовнішні відзнаки, у «Чорноморе» це був чорно-блакитно-чорний стяг і вбрання такого ж кольору. Корпорація видавала власний часопис «Чорноморе» протягом 1920-х рр., а в 1930-і рр. виходив друком журнал «Корпораційна трибуна»²².

«Чорноморе» підтримувало зв'язки не тільки з іншими корпораціями, а й з українськими студентськими організаціями як на еміграції, так і на українських землях, а також з німецькими студентськими товариствами в Гданську. На запрошення останніх члени «Чорноморе» виступали з доповідями про Україну, брали участь у спортивних змаганнях, запрошували німецьких студентів та викладачів на власні свята та урочисті збори.

У другій половині 1920-х рр. у Варшаві (1928 р.), Кракові (1928 р.), Познані (1927 р.) і Львові (1928 р.) були утворені і діяли корпорації «Чорноморе», що увійшли до Союзу українських студентських братніх корпорацій «Чорноморе» (травень 1928 р.), гданська організація очолила цей Союз²³.

Корпорації «Галич» та «Зарево» в Гданську постали, як і «Чорноморе», у міру посилення ідеологічних протиріч в середовищі «Основи». Їх структура та головні цілі були схожі з «чорноморськими». До складу корпорації «Галич» входило близько 20 чоловік з девізом: «Вітчизна, честь і обов'язок!». Зовнішніми відзнаками «Галичі» були блакитно-біло-жовтий шарф і шапка блакитного кольору. Девізом іншої корпорації «Зарево» було: «За Вітчизну!»²⁴.

Між українськими студентськими організаціями Гданська була налагоджена гарна співпраця в культурно-освітній сфері. Часто вони влаштовували спільні заходи. Так, 13 лютого 1928 р. зусиллями товариств «Чорноморе», «Галич», «Зарево» організовано бал, на якому були присутні, крім місцевої молоді, ще й гості з Познані²⁵.

Варто відзначити, що Гданськ протягом міжвоєнного періоду перебував під сильним впливом Німеччини. Відповідно і студентські організації Гданська найтісніше співпрацювали саме зі своїми колегами з Німеччини. Стосувалось це також і українських студентів. Не відкидаючи всебічної співпраці з українськими студентськими організаціями як на еміграції, так і на українських землях, студентські організації Гданська заснували разом з українськими студентськими організаціями Німеччини власний Союз, на діяльність якого великий вплив справили саме корпорації. Отже, 9–10 серпня 1924 р. відбувся в Берліні I-й з'їзд представників студентських українських організацій Німеччини та Гданська, на якому був заснований Союз українських студентських організацій у Німеччині у складі: товариства «Основа» в Гданську, Спілки студентів-українців у Німеччині, товариства «Основа» в Берліні, Комітету студентів-українців з Зеленого Клину в Європі, Об'єднання українських студентів-агрономів, лісників та ветеринарів у Берліні, Товариства студентів-українців при університеті Альберта в Кенігсберзі. 1 лютого 1925 р. цей Союз був ліквідований, а на його місці постав Союз українських студентських організацій у Німеччині та Данцигу (СУСОНД), до якого увійшли: «Основа» — Берлін, «Основа» — Гданськ, Гурток студентів при університеті в Берліні, Об'єднання агрономів, лісників та ветеринарів у Німеччині, товариство студентів-українців при університеті в Кенігсберзі, товариство «Чорноморе» — Гданськ. Він проводив культурну діяльність, особливо серед іноземців: дбав про їх інформування в українських справах, влаштовував національні свята, екскурсії тощо²⁶.

Корпорація «Чорноморе», починаючи з 1926 р., перебирає на себе керівну роль в СУСОНДі, що в подальшому призводить до вироблення державницької ідеології, якою керувався Союз у своїй діяльності. Саме рішенням з'їздів СУСОНДа від 30 грудня 1926 р. та 29 січня 1927 р. управа Союзу переноситься до Гданська і, по суті, керівництво Союзом перебирають члени гданського «Чорноморе»²⁷.

Берлін став ще одним важливим центром поширення корпорантського руху серед українських студентів-емігрантів міжвоєнного періоду. В 1930-х рр. корпорація «Зарево» відіграла важливу роль у плані репрезентації української еміграції у середовищі іноземної спільноти, а також значно вплинула на консолідацію українського студентства в Німеччині. Протягом 1930-х рр. завершується етап ідейної кристалізації студентства, а слідом за тим, час ліквідації поодиноких студентських гуртків і товариств і перебирання їх функцій націоналістичними студентськими організаціями. З початком 1930-х рр. можна говорити про утвердження націоналізму в середовищі українського студентства. Одну з найважливіших ролей у цьому відіграли саме студентські корпорації²⁸.

Українська студентська корпорація «Зарево» в Берліні, утворена 1931 р., активно взаємодіяла із «Заревом» в Гданську. Із самого початку свого заснування корпорація «Зарево» була нечисленною, власне, за її межами в Берліні перебувало вдвічі більше студентів, ніж зосереджувалось у її складі. Вона була створена за зразком німецьких корпорацій, які були досить закритими організаціями, а процедура вступу до їх складу могла зайняти певний час та потребувала підготовчої праці. Цим пояснювалась малочисельність складу корпорації на початковому етапі її існування. А от 1938 р., коли вийшла урядова заборона на існування корпорацій у Німеччині, було змінено її статут на студентське товариство «Зарево». У такий спосіб були створені легші умови для прийняття в члени організації інших студентів²⁹.

Із документів, що стосуються установчих зборів «Зарева» в Берліні за 19–21 липня 1931 р., стають зрозумілими завдання та основні напрями діяльності організації: «Сучасні обставини змушують з'єднати всю націоналістичну молодь в одну суцільну цілість, в одну організацію, де існуватиме одна спільна думка. Ціллю Товариства, є отже, зліпити в нерозривний організм студентську молодь і ділом, не лише, словом, доказати, що «Україна понад усе!». Корпорація свідомо, що в сучасну добу безоглядного суперництва держав, націй і культур, ідеал своєї державності зможе зреалізувати укр. нація тільки дорогою самостійного оружного зриву та затяжної боротьби і тому плекає в своєму нутрі духа бойовости, гарту і витривалости. Товариство має за ціль створити борців за права української нації, і до цієї цілі стремітиме шляхом революційним,

вишколеним на тій ділянці своїх планів, і пропагандивним, ознакомлюванням чужинців з українською справою. Внутрі Товариства плекатиметься найшляхетнішу лицаркість і найсердешнішу приєзнь та щирю дружбу і товарискість»³⁰. На установчих зборах в липні 1931 р. було визначено, що ідеологією «Зарева» був український націоналізм, «повний імперіалізму та активізму, повний жадоби панування та українського месіанізму»³¹. Разом з тим, корпорацією наголошувалось на важливому значенні духовного розвитку своїх членів і виховання їх не тільки в патріотичному дусі, але і використовуючи здобутки в галузі культури та науки західноєвропейської цивілізації³².

Найголовніший вид діяльності, який мали намір здійснювати члени «Зарева», була культурно-освітня робота, якій приділялась велика увага з огляду на її значення в донесенні інформації про українську справу. Так, зокрема, в статуті «Зарева» наголошувалось на необхідності підтримання зв'язків з українськими й іноземними студентськими організаціями на території Німеччини і поза її межами з метою взаємного обміну думками та інтелектуальної і матеріальної допомоги. Також зверталась увага на організацію читальні, бібліотеки при корпорації, наукових гуртків, секцій, дискусійних вечорів, проведення академій, концертів, видання власного часопису тощо³³. Наприклад, у травні 1932 р. корпорація організувала святковий вечір, на який було запрошено представників студентських організацій Німеччини та інших країн. На заході обговорювались питання налагодження подальшої співпраці між українською та німецькою молоддю³⁴.

Так само, як був утворений Союз українських студентських братніх корпорацій «Чорноморе», 1931 р. організовується Союз українських студентських братніх корпорацій «Зарево», до складу якого входили корпорації «Зарево» в Берліні, Гданську та Празі. 1931 р. прийнятий статут Союзу, в якому зазначалось, що на чолі Союзу українських студентських братніх корпорацій «Зарево» стоїть верховна корпорація «Зарево», вибрана щорічно загальним з'їздом заревянських студентських корпорацій³⁵. Хоча, по суті, керівні функції в даному Союзі виконувала берлінська корпорація. Девіз Союзу звучав: «За Батьківщину — до перемоги!».

Українська студентська корпорація «Зарево» в Берліні мала значний вплив не тільки на українських студентів-емігрантів в Німеччині, а й на українців в інших європейських країнах. Посилуючи свій вплив, «Зарево» претендувала перетворитися на вагомий спрямовуючий чинник у середовищі української еміграції. Та всі ці прагнення зійшли нанівець через розкол, який стався наприкінці 1930-х років у лавах Організації українських націоналістів та не оминув і студентські організації. Цент-

ральний союз українського студентства (ЦЕСУС) наприкінці 1930-х рр. підтримав лінію полковника А. Мельника. Натомість «Зарево» виступила проти посилення ідеологізації в студентському середовищі і загалом визнала позицію ЦЕСУСу «шкідливою і нездоровою» по відношенню до студентства, а також корпорація вийшла зі складу ЦЕСУСу. Це зі свого боку посилювало тиск з боку ЦЕСУСу та німецької влади на корпорацію «Зарево» в Берліні, що призвело до її ліквідації 25 лютого 1941 р.³⁶

Варто також згадати про ще два важливі центри поширення корпорантського руху серед українських студентів-емігрантів у міжвоєнний період — Варшаву та Краків. Отже, у Варшаві були засновані та діяли дві українські студентські корпорації: «Чорноморе» та «Запороже». Виникнення корпорацій у польській столиці було пов'язане з послабленням впливу Української студентської громади в Варшаві та бажанням частини її членів проводити роботу в ідеологічному напрямі. Корпорація «Чорноморе» з самого початку свого заснування в 1928 р. входила до складу Союзу українських братніх студентських корпорацій «Чорноморе», очолював її Є. Чехович³⁷. Структура та основні форми діяльності варшавської «Чорноморе» не відрізнялись від інших «чорноморських» корпорацій. Єдине, на що варто звернути увагу, так це на видавничу діяльність організації. Протягом 1928–1929 рр. у Варшаві виходив журнал «Чорноморе», який був продовженням гданського часопису з тією ж самою назвою. 1933 р. Є. Чехович редагував також часопис «Корпораційна трибуна» – додаток до празького видання «Студентський вісник». Того ж року львівсько-варшавське видавництво «Чорноморе» видало «Український студентський календар»³⁸.

Варшавська студентська корпорація «Запороже» заснована 20 травня 1929 р. Одним із завдань цієї організації була виховна праця в національно-державницькому дусі, виховання людей активних та ідейних, підготовка членів корпорації до боротьби за визволення Батьківщини³⁹. Структура та форми діяльності «Запороже» були подібні до інших українських студентських корпорацій. Потрібно відзначити, що її членами приділялась велика увага співпраці як з польськими студентами, так і представниками інших народів, репрезентуючи здобутки української нації. Зокрема, в 1930 р. управа корпорації влаштувала інформаційний вечір для ознайомлення українського громадянства з метою свого заснування та представлення завдань діяльності. Також були запроваджені постійні зібрання членів корпорації щосуботи, на яких виголошувались реферати різної тематики. Корпоранти «Запорожа» співпрацювали з іншими емігрантськими організаціями. Так, у січні 1935 р. в помешканні клубу «Прометей» відбулося спільне зібрання з членами «Молодого Прометей»⁴⁰.

Одним із завдань, які корпорація «Запороже» ставила перед собою, було плекання спорту. На початку свого існування корпоранти активно займались фехтуванням, велику увагу приділяли шахам та настільному тенісу. В теплий період року влаштовували екскурсії за місто і розвивали інші види спорту. А в березні 1937 р. в корпорації був утворений Український спортивний клуб під назвою «Запороже». Він складався із секцій: гімнастична, настільного тенісу, спортивних ігор та легкоатлетична⁴¹.

У Кракові протягом 1920–1930-х рр. навчалась значна частина української студентської молоді. В першій половині 1920-х рр. студенти Ягеллонського університету заснували Українську студентську громаду в Кракові — станову організацію, що представляла інтереси українських студентів. Але знову ж таки, на ґрунті ідеологічних розходжень у середовищі членів Української студентської громади, наприкінці 1920-х рр. починають виникати корпорації. Першою українською студентською корпорацією в Кракові була «Сян», заснована 5 лютого 1927 р. Основне завдання корпорації передбачало ідеологічне виховання членів організації як свідомих і активних українських громадян. Важливе значення надавалось вивченню історії та економіки України, а також плеканню спорту серед членів товариства. Зібрання, на яких зачитувались та обговорювались реферати на важливі для корпорантів теми, були однією з форм діяльності організації. Крім рефератів, великою популярністю користувались т. зв. «живі газети», на обговорення матеріалів яких збирались не тільки студенти, а й інші представники української громади на еміграції, а досить часто і іноземці, зокрема, поляки. У «живих газетах» виголошувались статті ідеологічної, політичної, суспільно-економічної та студентської тематики⁴².

Корпорація «Сян» стала ініціатором заснування Товариства охорони військових могил у Кракові, здобувши цим визнання з боку українського громадянства та студентства. «Сян», по суті, була провідною організацією українських студентів у міжвоєнному Кракові. Члени корпорації співпрацювали з іншими студентськими і громадськими організаціями: Українською студентською громадою, Просвітою, Товариством охорони військових могил, Рідною школою тощо⁴³.

1928 р. була створена в Кракові корпорація «Чорноморе», що входила до складу Союзу українських братніх студентських корпорацій «Чорноморе». Члени організації влаштовували відзначення національних свят, проводили віча, на свої заходи часто запрошували представників іноземної громадськості для встановлення активної співпраці та пропагування української справи⁴⁴.

Останньою з краківських корпорацій була заснована «Хортиця» наприкінці 1929 р., яка втілювала в собі традиції та основні риси українського корпорантського руху міжвоєнної доби⁴⁵.

Діяльність українських студентських корпорацій на еміграції мала важливе значення в справі пропаганди не тільки здобутків студентів, а й усієї української еміграції на міжнародній арені. Українські корпорації були невід'ємною складовою європейського студентського руху з характерним українським ідеологічним наповненням. Заснування та діяльність корпорацій як ідеологічних організацій засвідчило нерозривний зв'язок студентства з іншими групами української еміграції. Вони відіграли непересічну роль, співпрацюючи як з українськими, так і з іноземними організаціями в культурній сфері та проводячи спільні заходи. Корпоранти надавали великої ваги спорту не тільки як способу фізичного виховання, а й виду пропаганди української справи. Спортивна діяльність студентів була покликана гідно представити українську націю в середовищі рівних європейських народів, з чим вдало впорались корпорації.

¹ Енциклопедія Українознавства. — Т. 3. — Париж–Нью-Йорк, 1959. — С. 1141.

² *Микіта І.* Українські корпорації в Кракові // Альманах українського студентського життя в Кракові. — Краків, 1931. — С. 84.

³ Центральний державний архів зарубіжної україніки (далі — ЦДАЗУ), ф. 42, оп. 1, спр. 5, арк. 6.

⁴ Archiwum Państwowe w Bydgoszczy, zespół 157, sygnatura 303, s. 82.

⁵ *Бурім Д.* З історії діяльності Союзу українських студентів «Основа» при високій технічній школі в Данцигу у 20-х роках ХХ ст. // Сумський історико-архівний журнал. — № XVIII–XIX. — Суми, 2012. — С. 25.

⁶ *Wiszka E.* «Dancigierzy» — działalność ukraińskich organizacji studenckich na Politechnice Gdańskiej w latach 1922–1933 // Rocznik Gdański, tom LX, zeszyt 1, 2000. — S. 66.

⁷ ЦДАЗУ, ф. 15, оп. 1, спр. 85, арк. 4.

⁸ Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі — ЦДАВО України), ф. 3980, оп. 1, спр. 1, арк. 15.

⁹ Там само. — Спр. 2, арк. 6.

¹⁰ Там само — Ф. 4390, оп. 1, спр. 4, арк. 19.

¹¹ Там само. — Ф. 3980, оп. 1, спр. 2, арк. 5.

¹² *Микіта І.* Українські корпорації в Кракові // Альманах українського студентського життя в Кракові. — Краків, 1931 р. — С. 85.

¹³ Там само. — С. 85.

¹⁴ ЦДАЗУ, ф. 15, оп. 1, спр. 85, арк. 7.

¹⁵ Там само. — Арк. 4.

¹⁶ *Wiszka E.* «Dancigierzy» — działalność ukraińskich organizacji studenckich na Politechnice Gdańskiej w latach 1922–1933 // *Rocznik Gdański*, tom LX, zeszyt 1, 2000. — S. 66.

¹⁷ ЦДАЗУ, ф. 15, оп. 1, спр. 85, арк. 6.

¹⁸ Там само. — Арк. 6.

¹⁹ Там само. — Арк. 6.

²⁰ Там само. — Арк. 6

²¹ Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі — ЦДАГО України), ф. 269, оп. 1, спр. 649, арк. 37.

²² *Wiszka E.* Prasa emigracji ukraińskiej. — Toruń, 2002. — S. 167.

²³ *Wiszka E.* «Dancigierzy» — działalność ukraińskich organizacji studenckich na Politechnice Gdańskiej w latach 1922–1933 // *Rocznik Gdański*, tom LX, zeszyt 1, 2000. — S. 67.

²⁴ Там само. — S. 67.

²⁵ ЦДАВО України, ф. 3905, оп. 2, спр. 67, арк. 4.

²⁶ *Наріжний С.* Українська еміграція: культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. — Прага, 1942. — Ч. 1. — С. 90–92.

²⁷ ЦДАГО України, ф. 269, оп. 1, спр. 909, арк. 7.

²⁸ *Сулима М., Яриш В.* Українські студенти в Берліні поміж двома світовими війнами // *Українці в Берліні 1918–1945.* — Торонто, 1996. — С. 138–139.

²⁹ Там само. — С. 139–140.

³⁰ ЦДАВО України. — Ф. 3572. — Оп. 1. — Спр. 2. — Арк. 6.

³¹ ЦДАГО України, ф. 269, оп. 1, спр. 916, арк. 17.

³² Там само. — Арк. 17.

³³ Там само. — Спр. 917, арк. 1.

³⁴ ЦДАВО України, ф. 4465, оп. 1, спр. 126, арк. 23.

³⁵ ЦДАГО України, ф. 269, оп. 1, спр. 916, арк. 23.

³⁶ Там само. — Спр. 920, арк. 14.

³⁷ *Wiszka E.* Emigracja ukraińska w Polsce w 1920–1939. — Toruń, 2004. — S. 216.

³⁸ *Wiszka E.* Prasa emigracji ukraińskiej. — Toruń, 2002. — S. 167.

³⁹ *Wiszka E.* Emigracja ukraińska w Polsce w 1920–1939. — Toruń, 2004. — S. 217.

⁴⁰ *Вішка О.* Українська студентська громада у Варшаві (1921–1939) // *Warszawskie zeszyty ukrainoznawcze.* — Warszawa, 2002. — С. 185.

⁴¹ ЦДАЗУ, ф. 15, оп. 1, спр. 86, арк. 146.

⁴² *Микіта І.* Українські корпорації в Кракові // *Альманах українського студентського життя в Кракові.* — Краків, 1931 р. — С. 86.

⁴³ Там само. — С. 86–87.

⁴⁴ Там само. — С. 87–88.

⁴⁵ Там само. — С. 88.

В статье рассматриваются вопросы основания, особенностей структуры, идеологических принципов, основных форм деятельности украин-

ских студенческих корпораций в Европе. Отмечается роль корпораций в контексте международной деятельности украинской эмиграции.

Ключевые слова: украинские студенты, корпорация, эмиграция, страны Европы.

The problems of foundation, peculiarities of structure, ideological principles, main kinds of work of the Ukrainian student's corporations in Europe are underlined in the article. The author points out the corporations' role in the international activity of the Ukrainian emigration.

Key words: Ukrainian students, corporation, emigration, countries of Europe.